

CANCELL:
MARTIS B:
. 1.7 17:.

oo Da

כ"ש

DISSERTATIO HISTORICO-MORALIS
DE
F A T I S
STVDII MORALIS
INTER EBRÆOS

QVAM
CONSENTIENTE INCLYTA FACVL-
TATE PHILOSOPHICA
ACADEMIÆ LIPSIENSIS
IN MAIORI PRINCIPVM AVDITORIO
PUBLICÆ ERVDITORVM DISQVISIONI
SISTET

PRAESES
M. HENRICVS SCHARBAV
LVBECENSIS

HORIS ANTE-MERIDIANIS SINE ET
POST-MERIDIANIS

CVM
RESPONDENTE

TITO SCHRÖDERO

VTTERSA - HOLSATO
DIE III. FEBR VARIII A. M DCC XII.

LIPSIÆ,
LITTERIS GOEZIANIS.

DISSERTATIO HISTORICO MORALIS
DE
VIRO
EXCELLENTISSIMO AMPLISSIMO ET
EXPERIENTISSIMO
DOMINO
JACOBO
STOLTERFOTHO
MEDICINÆ DOCTORI
LONGE CELEBERRIMO
INCLYTÆ LVBECENSIVM REIPUBLICÆ
PHYSICO MERITISSIMO
FAVORI SVO SINGVLARI
D. D. D.
M. HENRICVS SCHARBAY.

DE
FATIS STUDII MORALIS
INTER EBRÆOS

§. 1.

Miramur merito in gente Ebraea divinae benedictioni Abrahamo & posteris factae respondentes effectus plane mirabiles. Equis enim non agnoscit gentis hujus praeter aliis felicitatem in spiritualibus aequè ac in temporalibus? Deposita apud eam instrumenta salutis, promissus ex Abrahami posteris Salvator, tot tantique Doctores, Israelitarum in primis commoda quarentes, infallibilia hujus rei documenta exhibent. Regimen illorum Theocraticum, uti & praestantia terra Cananae, quam inhabitabant, impugnata quidem nuper à J. TOLANDO, (1) sed à JACOBO WAYO (2) defensa & vindicata, & quae plura sunt alia, idem comprobant. Poterunt etiam summo jure felicitati hujus gentis adscribi sanctissima & ab ipso Deo praescriptae Leges, ad morum imprimis sanctitatem facientes, quibusque omnis de officiis amplitu-

A

plitu-

plitudo continetur. In quarum classem referenda vide-
 bantur statuta Noachicadicta, (3) quod omnes ex Noa-
 cho descendentes obligare dicuntur, cum in ea inprimis
 profapia, quæ ab Ebero ebraea vocata est, floruerint
 & obtinuerint, nisi ipsi Judæi per בני נוח intelligerent
 eos, quos alibi אומות העולם & אומות &c. ap-
 pellant, sibi que post benedictionem Abrahamo a
 Deo datam, ab Abrahamo nomen attraherent, reli-
 quis gentibus contradistinctum (4). Quod si vero
 respiciamus sanctissimas per ministerium Moysi a Deo
 publicatas leges, majori jure de Israelitarum Republi-
 ca poterit dici, quam de Romana pronuntiat Livius
 sub initium Historiæ: *Nulla unquam Respublica nec
 sanctior nec bonis exemplis ditior fuit.*

(1) In originibus Judaicis inprimis p. 117. n. 6. sq. quas
 in opere de Republica Mosaica amplius deducere
 promissit. Junctim prodierunt cum ipsius Adu-
 sidemone, seu Tito Livio a superstitione vindicato. Ha-
 ge 1709. Ubi inter cetera, quæ male defendenda sus-
 cipit, ex STRABONIS LL. rerum geographicarum o-
 stendere nititur, regionem judaicam, fuisse sterilem,
 saxosam & ab optimis rebus vacuum: inprimis ibi
 HUETIUM ex recentioribus, & ex antiquioribus EL-
 SEBIUM sibi refutandos sumit. (2) In defensione
 religionis nec non Moysi & gentis Judaice contra J.
 TOLANDUM Ultraj. 1709. vid. quoque Dissertatio nu-
 pera M. MARTINI de Præstantia terræ Israeliticæ Je-
 ne habita, itidem contra TOLANDUM. (3) recen-
 sentur isthæc in Gemara iv. Sanhedrin. c. VII. בני נוח
 שבע מצות נצטוו בני נוח רינין וברכת השם ועבודת
 דרה וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל ואכר מן הרה
 Doctores nostri docent: septem præcepta injuncta sunt
 Filii Noachi; de judicis, execratione nominis draconi,
 idololatriæ, incestu, homicidio, membro animalis viri
 non

non comedendo. vid. MAIMONIDIS יהוה הוקח in Me-
lachim c. 9. Prostant quoque de iisdem commentatio-
nes eruditorum: FRISCHMUTHI & J. SELDENI opus
de jure natura & gentium juxta disciplinam Ebraeorum.

(4) vid. quæ docet l. c. J. SELDENUS l. 1. c. 10. p.
m. 117. ex gemara tr. Nedarim, c. 3. שכל העולם יצא
מבני נוח quod omnis homo descenderit de filiis No-
chi & paulo post: ראי קרש אברהם ex complexu filiorum Noachi, post-
quam benedictionem accepit Abraham, vocati sunt de
nomine ejus.

§. II.

Quam incurii 'autem' tantæ felicitatis asti-
matores fuerint, non modo sapius indicatum fuit a
Doctoribus eorum, sed & cuilibet rem consideranti
ad oculos patebit. Inprimis in studio morali ex-
colendo omni fere ætate ita deviarunt, ut etiamsi sa-
na doctrina sub Prophetis vigeret, vitæ tamen mali-
gnitate incredibili vitia mentis suæ proderent: Quæ
negligentia deinde cum depravatione se exseruit, ubi
post captivitatem inprimis Babylonicam, cessantibus
Prophetis, suos in moralibus errores publice propo-
nebant defendebantque. (1)

(1) Exprimam id verbis Dn. Joh. BARBEYRAC, quæ ha-
bet in præfatione Translationis suæ operis Puffendorff-
iani de J. N. & G. ubi historiam disciplinæ moralis
exponit: Parmi les Juifs, depuis, qu'il n'y eut plus de
Prophete, c'est à dire, apres la captivité de Babylone,
les Docteurs, & les Interpretes publiques de la Loi,
vinrent insensiblement à corrompre la Morale, bien loin
d'en développer les véritables principes, & de les pous-
ser, dans toutes leurs consequences, comme ils auroient

*pu le faire aisement, avec le secours de la revelation,
dont ils estoient les depositaires.*

§. III.

Hæcque summa erit presentis Dissertationis, ut scilicet exponam Historiam philosophiæ seu studii moralis, quod inter Ebræos floruit. Cum vero non semper eadem hujus studii facies apparuerit, neque Ebræi satis ordinate doctrinas morales exposuerint, optime in hoc instituto forte versabor juxta seriem temporum omnia exponendo.

§. IV.

De primis Ebrææ gentis parentibus idem omnino dici poterit, quod de priscis temporibus generatim pronunciat HENR. JUL. SCHEURLIUS: (1) *Tunc temporis optimi quique bene agere quam bene disferere malebant, præcepta erant paucissima; Imo præceptorum gnari plures tunc nascebantur, quam hodie sunt, ubi præceptorum, dogmatum atque legum, neque legem neque numerum, neque modum habemus. ABRAHAMUM enim, quem hic primum nominandum puto, non tam in libris consignandis occupatum fuisse mihi persvadeo, (2) quam ut integritate morum & sanctitate vitæ documentum exhiberet de non exiguis in morum studio profectibus. Habuitque in profapia sua imitatores plures felicissimos ISAACUM scil. IACOBUM, (3) in primis etiam JOSEPHUM; de cujus integritate morum in officiis erga Deum & alios observandis exactitudine & prudentia plane extraordinaria sacra passim loquitur pagina, ut quadret e-*
gre-

gregie in eosdem, quod de Christianis priorum seculorum DALLÆUS (4) docet: Videntur plerique illorum temporum fideles satis habuisse fidem suam fulgore vitæ inculpatae in hominum cordibus inscribere, de libris vero scribendis parum laborasse.

(1.) In Bibliographiâ morali §. 5. (2.) contra quantum in ipso libri titulo tum etiam ab autore libri *Juchasin* v. prolixius de eodem *BUXTORF. Biblioth. Rabb.* p. m. 73. sq. & præter citata ab eodem etiam *Raschi ad Berachoth* f. 55. a. l. 33. conferatur quoque *Job. à LENT schediasma historico-philologicum de Judæorum pseudo-Messis* c. 1. §. VII. Prodiit inter alia hic liber cum versione & notis *Rittangelii*, a. 1642. *Amstelod.* Pariter ex hæreticis antiquis *Serbitæ* jaçtitabant *apocalypsin* quandam *Abrahami*. & circumferebatur etiam liber suppositivus sub titulo: *Assumptio Abrahami*; de quibus aliisque vid. *LAMBECHII prodromus historie literariæ* L. I. c. VI. edit. *Fabrit.* p. 48. 49. sq. conf. Dn. D. J. A. SCHMIDII *Dissertatio Pseudo-vetus Testamentum*. p. 35. ubi inquiri, an diversi sint libri ἀποκάλυψις & ἀνάληψις Abrahami, an non? (3) hunc ipsum Scriptura laudat seu אִישׁ תָּם virum integrum scelerisque purum, quod maxime vivendi ratione ostendit. Et si *MENOCHUS* L. VII. c. 1. *quest.* 2. de *Republ. Ebraeorum* nimis hic in scirpo nodum quærat. *ONKELOS* etiam in paraphrasi chaldaica verba de Jacobo prolata *Genes. XXV. 27.* מִשְׁמֵשׁ כִּית אֹפְרַחֲנָה וְשֵׁב אֲהָרִים reddit quasi synagoga extiterit quædam tunc temporis quam frequentaverit. De libris, qui sub ejus nomine circumferuntur, sub tit. *scala Jacobi, Testamentum Jacobi*, vid. *LAMBECIUS* l. c. c. VII. p. 53. sq. & Dn. D. J. A. SCHMID. l. c. (4) constant hæc ex scriptura S. Conferri mereatur *PHILO NIS* βίος πολιτικὸς it. *JUSTINUS Hist.* L. XXXVII. c. 2. (5) DALLÆUS de vero usu Patrum l. i. c. i. p. 4.

§. V. Quis vigor studii moralis tempore servitutis
 Ægyptiacæ inter Israëlitas fuerit, non adeo constat, &
 quicquid hac de re sentiant alii, meris id niti conje-
 cturis persuasus omnino sum. Illud vero tam certum
 quam quod certissimum, sub Mose, qui libertati re-
 stituit sub Ægyptiis hætenus oppressos Judæos, jucun-
 dissimam hujus studii apparuisse faciem, sapientissi-
 mum quippe Numen, summa omnis scientiæ mora-
 lis capita, brevissimis inclusa præceptis, propriaque
 manu tabulis insculpta, hujus Mosis ministerio com-
 municavit cum Israëlitis. De quorum perfectione, quod-
 que omnia divini humanique juris capita comple-
 stantur, egregie disserit B. GERHARDUS, (1.) Et-
 iam ea, quæ in externis sibi accepta essent, de Per-
 sonis, Locis, actionibus, tempore & quæ præter suo
 cultui destinata esse volebat, egregie ex ore Dei eos-
 dem edocuit. (2.) Ubi quidem intolerabilis eorum
 est temeritas, qui nuper magno nisu defenderunt,
 ceremonias hasce esse reliquias gentilismi, quas con-
 servare Deus voluerit, partim ut attemperaret sese di-
 vina bonitas receptæ hætenus, Israëlitarum inter gen-
 tiles consuetudini; partim ut avocaret eo melius ani-
 mos eorum a reliquis ritibus intolerabilibus, (3) cum
 nemini non notum sit, toties in Scriptura S. innui sco-
 pum harum legum ceremonialium esse, Christum &
 beneficia ejusdem representare, & signorum nota-
 rumque instar, a reliquis gentilibus Judæos discernere:
 insuper etiam velut externa quadam pædagogia
 coercere Judæos, ne gentilium idololatriam imita-
 rentur. (4.) Neque minus de egregio inter Israëlita-
 tas

tas morum scientiæ flore, leges, quas forenses appellat, testantur, ad politia suæ constitutionem conservationemque apprime facientes, ubi ipse Deus vices Regis inter eosdem gerebat more nunquam alias usirato.

(1.) in LL. loc de Lege Dei §. 13. p. 5. a. (2.) conferantur qui de his ex instituto egerunt. (3.) egerunt id JOH. MARSHAMUS in canone Chron. & JOH. SPENCERUS de legibus Ebraeorum ritualibus earumque causis in PATRICCIUS in commentario anglicè super Leviticum conscripto. (4.) vid. B. GERHARDUS de Lege ceremoniali, Dn. D. WERNSDORFIUS in recentioribus de cæna Domini controversis, WITSIUS in Ægyptiacis aliisque.

§. VI.

Duravit hæc rerum facies usque ad posteros, & declinantibus licet aliis vitæ pravitate ab hisce tam egregiis institutis, semper tamen alii deprehendebantur in hac gente, qui partim vita, partim scriptis, sana moralis disciplinæ præcepta tradebant. Post JOSUAM inter Judices diu superstes erat PINEHAS, olim Zelotes & vindex divinorum præceptorum laudatissimus, (1) posthæc sine dubio præco & testis singularis divinæ in Israëlitis bonitatis. SAMUEL in idem & vita & doctrina eruditivè populum Dei. Deinceps Imperium penes Reges esse cœpit; Inter quos DAVID (2) & SALOMON (3) elegantissima de moribus præcepta non cum suo solum communicarunt populo, sed & in scripta retulerunt, acti a divino Spiritu inter scribendum & ad scribendum eodem Duce incitati. Hos subsequendum Regum temporibus excepit sancta divinarum

rum Prophetarum cohors in eodem stadio per immediatam Dei inspirationem & agitationem currentium, qui nec iis deerant, cum durum captivitatis jugum sustinerent.

- (1.) de facto ipso conf. B. GERHARDUS LL. de Magistratu S. 396 & qui recentius Pincham Zelotem exhibuerunt. Circa diuturnum ipsius sacerdotium non desunt Judaeorum commenta. JONATHAN in Targum hanc explicationem exhibet Numer. XXV, 12. promississe ipsi Deum : ית קימי שלם ואעכריניו מלאך קיום ויתי לעלמא למבשרא נאולתא בסוף יומיא. *fœdus pacis & dixisse quasi, consuetam angelum fœderis, & vivet perpetuo. ad. annunciandam redemptionem in fine dierum.* quasi sit angelus ille fœderis, de quo Malach. III. conf. omnino *Dissertatio FRISCHMUTHI de Angelo fœderis c. 2. S. 2. sq.* Verum tamen est, diu fuisse superstitem Pincham v. Judic. XX. 28. (2.) Quod scriptis docebat, ipsa praxi comprobabat David; licet BAYLE in dictionario suo sub voce David in eo totus sit, ut ostendat, quanta vir hic sanctus flagitia commiserit. Ita inquit p. 926. *prioris edit.* On croit ordinairement, que son adultere avec Bathsabée, le meurtre d' Urie, le denombrement du peuple sont les seules fautes, qu' on lui puisse reprocher, c' est un grand abus. Il y a bien d' autres choses à reprendre dans sa vie, &c. in recensione harum deinceps in notis prolixus est. Sed vindicias pro eodem conscripserunt GRODDEKILIUS *duabus Dissertationibus* it. JOH. LANGEMAKE *Diaconus Colmar.* in P. Bayls *falscher Beurtheilung des Königs Davids Tychop.* 1711. vid. etiam Dh. D. J. A. DANZ, *Fautor & Præceptor noster atatem colendus in Dissert. crudelitas Davidis mitigata.* (3.) nihil sane exquisitius in hoc studio apparuit unquam, quam *Ecclesiastes & Proverbia Salomonis.* Ethicam hic contineri ait

ait EUSEBIUS de *Preparatione Evangelica* l. 2. c. 2. it.
 l. IV. c. XXII. p. m. 143. H. E. dicit: antiquos Proverbia
 Salomonis vocasse *πανάγνωστο σοφίαν* sapientiam omni-
 um virtutum præcepta continentem, conf. HENR. VA-
 LESIUS in *notis*. Mirum adeo videri poterat, scepti-
 cismi arguere virum ab omni erroris periculo dum
 hæc scriberet alienissimum, quod tamen fecit *autor ob-*
serv. XIII. Tom. VIII. observ. Hallens. unde & non im-
 merito censuram expertus est *Autorum Derer unschuls*
Digen Nachrichten! a. 1705. ordine tertio p. 101 n. IV.

§. VII.

Jubar atque splendor scientiarum, quo He-
 bræa gens reliquas perfudit, qui animum & studia ex-
 colere desiderabant, una vexit secum æstimum scien-
 tiæ moralis. Quomodo antiquissimis temporibus,
 Chaldæi, Ægyptii, Persæ, Arabes, alijque sua ab E-
 brais acceperint, docuit brevibus VINCENTIUS
 PLACCIUS. (1.) Qui idem adducit ex Græcis EU-
 POLEMUM, ARTAPANUM, ALEXANDRUM.
 CORNELIUM POLYHISTOREM &c. &c. (2.) qui
 totam Philosophiam Ebraeorum ex ipsorum scriptis
 græcè reddiderint; sed quorum omnium nihil ferè
 præter nomina temporis injuria reliquit. Certiora sunt
 quæ ostendunt, sapientissimos plerosque, qui pretium
 aliquod philosophiæ morali posuerunt, plura ab E-
 brais accepisse.

(1.) de *moralis scientia augenda ad* BACONIS de VERU-
 LAMIO de *dignitate & augmento scientiarum* Lib. VII.
 (2.) C. 1. Text. II. p. m. 23. sq. (2.) *ibid.* p. 22. conf. quoque
 THOMAS HYDE de *religione Persarum*, c. 1. p. 7. sq.

§. VIII.

PYTHAGORAS, qui Italiae maximos sapientiae suae fructus communicavit, ex hisce rivulis sua irrigavit arva. Docet id ORIGENES (1) ex HERMIPPO qui in primo de Legislatoribus tradiderit: Pythagoram a Judaeis traduxisse suam Philosophiam. Idemque ex CLEMENTE ALEXANDRINO probat Dn. D. BUDDEUS. (2.) Equidem LACTANTIUS (3.) contrarium prorsus videtur asserere, qui se mirari, ait quod cum Pythagoras amore indagandae veritatis accessus ad Aegyptios & Magos & Persas usque penetrasset, ut earum gentium ritus & sacra cognosceret, ad Judaeos tantum non accesserit, penes quos tunc sola erat & quo facilius ire potuisset. At quamvis cum aliis nolim asserere, Palaestinam istum accessisse; poterat tamen eosdem audire in Aegypto & Babylone; quod in his regionibus frequentes erant Judaei. Adductusque a Dn. D. BUDDEO locus ex CLEMENTE ALEXANDRINO asserta a nobis satis confirmat, etsi concedatur, eum in Judaea nunquam fuisse: Pythagoram, scilicet, maxime praeter aliis Philosophis usum fuisse Legislatore, (Mose nimirum) ut conjici potest ex ipsius dogmatibus. Immortalitatem quidem animae quae omnis moralis disciplinae fundamentum est, expresse ab Aegyptiis accepisse Pythagoram asserit docetque AUGUSTINUS STEUCHUS. (4.) Licet & hanc alia via investigare potuisset. Et qui perpendit doctrinam ejusdem de ultimo hominis omnique Philosophiae fine quem *ὁμοιωσιν τῷ Θεῷ* statuebat. (5.) de mediis huc ducentibus; veritate, (6.) mortis
fre-

frequenti meditatione, (7.) cognitione sui ipsius, purgatione, conversione ad se ipsum & ascensu sive arctiori cum Deo unione, (8.) vestigia deprehendet altioris sapientiae ex doctrinis inter Ebraeos solum cognitis hausta.

(1.) Contra CELSUM L. I. p. 13. edit. *Spenceri* (2.) in *Dissert. de Peregrinatione Pythagor.* (3.) *divinarum Institutionum* L. IV. de vera sapientia. c. 2. (4.) de *perenni Philosophia* l. IX. c. 3. p. m. 494. (5.) docet hoc prolixè ex *HIEROCLIS* *praefatione ad carmina aurea*, vid. ed. P. Neehdam Cantabrig. 1709. pag. 11. it. ex *PSELLO*, *STOBÆO*, *CLEMENTE ALEXANDRINO* aliisque *JOH. SCHEFFERVVS* de *natura & constitutione philosophiae Italicae* c. VII. p. 42. sq. (6.) Id ex *STOBÆO* Serm. XI. l. c. p. 47. patet. Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς, τί ποιῶσιν ἄνθρωποι Θεῶ ὅμοιον, ἔφη εἶναι ἀληθέωσι. (7.) Describebant enim juxta *JAMBLICHVM* apud *SCHEFFERVVM* l. c. c. VI. p. 37. Philosophiam per μελέτην θανάτου καὶ χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος. (8.) Probat hæc omnia l. c. *SCHEFFERVVS*, & conferri præterea possunt qui de Pythagora & dogmatibus ejus præter antiquos & jam citatos egerunt. *JOH. JONSIVS* de *Scriptoribus Historiae Philosophicæ* L. I. c. III. sqq. *Dn. D. J. A. FABRICIVS* in *Bibliotheca Graeca* L. II. c. XII. p. 449. & quos citat de atate Pythagoræ potissimum agentes. *RICHARDVVS BENTLEJVS* & *HENR. DODWELLVS* in *diff. de atate Pythagoræ Philosophi*, Lond. 1704. inprimis etiam *DACIER* dans la *vie de Pythagore, ses symboles, ses vers*, Paris. 1706. qui præcipue ea tradit, quæ aperte monstrant ejus Philosophiam ex Hebraeis esse desumptam. Conf. etiam *ABRAHAMI GRAVII* *Historia Philosophica*, p. 125. sq.

Quæ de Ionica sectæ cultoribus dici possent, prætermitto. Socratem, qui ex ista ortus caput præ reliquis maxime extulit, (1.) audivit Plato. Sed non Socratem audivit solus, adiit etiam Ægyptios, (2.) ibidemque occasionem nactus est cognoscendi studia inter Ebræos florentia. Nec sufficere sibi vidisse putant, nisi ipsa sacra volumina perscrutatus fuisset; Plura ex Platone adducit loca SPENCERUS (3.) quæ lectionem scripturæ sacræ redoleant, nec alieni sunt ab hac sententia eruditi varii, CLEMENTIS ALEXANDRINI & EUSEBII autoritate adducti, quamvis hanc controversiam non nostram facimus. Cum non sit hujus loci inquirere: an extiterit alia quædam sacri codicis versio Græca, priusquam septuagintaviralis prodiret, quamque Plato viderit? Conferri possunt, qui hanc rem accuratius tractarunt P. D. HVETIVS & B. KORTHOLT. (4.) In moralibus maxime consentit cum Pythagora, videatur MAGNI DANIELIS OMEISII *Ebrica Platonica*. (5.)

(1.) vid. CHARPENTIER *de vita & dogmatibus Socratis* à THOMASIO ex gallico in vernaculam linguam translatus. (2.) v. LACTANTIUS l. c. & ABR. GRAVII *hist. phil.* p. 32. sq. (3.) In notis ad Origenem contra Celsum p. 36. & confer qui vel consensum vel disensum Platonis & Scripturæ S. ostenderunt magno numero citatos a Dn. D. J. A. FABRICIO *Biblioth. gr.* l. 3. p. 39. sq. vid. etiam CL. FLEVRY *dissertatio de Platone ejusque philosophia*. CLERICO; qui Tomo X *Bibliothecæ universalis* & alibi negaverat, Platonem literas sacras evoluisse obviam ivit P. BALTUS in *defen-*
se

se des saints Peres, accysez de Platonisme Paris. 1711.

4. libro IV. circa finem v. JOURNAL des Scavans. a. 1711. Mens. Martii p. 243. sq. (4) Ille in *Demonstratione Evangelica* Propos. IV; *Hic de variis SS. editionibus*. (5) prodit Altorffii 1696. Vid. G. PASCHII *Diss. de re literaria, potissimum morali Platonis.*

§. X.

Platonem excipiat ARISTOTELES. De quo Judaeorum certe opinio est, quod captis ab Alexandro Hierosolymis, thesauro librorum Salomonis praefectus, multa ex iisdem furatus fuerit, quae sub suo venditraverit nomine, admixtis pessimis quibusdam opinionibus; (1.) Et quod magis mirum videri poterat, refertur adeo a quibusdam inter Profelytos justitia, (2.) aliis usque adeo de matutinis precibus hujus Philosophi differentibus. (3.) Sed quicquid hujus sit, istud majorem veritatis praese speciem fert, quod JAC. THOMASIIUS (4.) ex CLEMENTE ALEXANDRINO adducit: Aristotelem plurima & praecipua dogmata ex Platone desumisse, unde iterum concludere licet de redundante studiorum ex Ebrais ad reliquas gentes utilitate.

(1.) vid. JAC. THOMASIIUS *de Plagio literario* §. 364. p. 160. qui hac ex J. B. GARPZOVII *programmatae quodam, traducentis* isthac ex Schevile *amunah*, affert. (2.) citatis ab HOTTINGERO *in thesauro phil.* l. i. c. i. f. 3. p. 18. (3.) adducuntur ista à Dn. D. J. A. FABRICIO *Bibl. gr.* l. 3. c. 6. p. 162 ex BARTOLOCCII *bibliotheca rabbinica magna*. Qui easdem desumpsit ex MSC. quodam Ebraico, cui titulus *הפירושים המצויים* (4.) l. c. p. 161.

§. XI.

At vero si quis exinde concludere velit, pro concordia inter gentilium & Christianorum religione afferenda: ut vel Platonem Mosen atticillantem, (1.) aut suaviter cum Scriptura S. consentientem, Aristotelem pium ejusque cum verbo Dei consensum (2.) probare velit, illum a nostra maxime alienum sententia fatemur, & opponimus isti verba JAC. THOMASII. *Sape in eam sententiam descendo, melius eos de fide sacra mereri, qui discordiam profanae Philosophiae cum Christiana intercedentem fideliter detegunt, quam qui tenebras inter & lucem pacisci pergunt.* (3.)

- (1) docet hoc passim in *perenni Philosophia* AUGUSTINUS STEUCHUS. it. MUTIUS PANSA *de osculo f. consensu Ethnicae & Christianae Philosophiae*, aliique. (2) Conf. J. ZEISOLDUS, *de Aristotelis in illis, quae ex lumine naturae innotescent cum Scriptura S. consensu & ab ea apparente dissensu.* & praeter hunc quamplures alii. (3) *De exustione mundi stoica*, Thef. XIX. p. 20.

§. XII.

Sic cum reliquis literis studia morum emanarunt ad gentiles, sed ipsimet malitiose resistebant, ne intentum a Deo scopum attingerent, Interim calamitates quibuscum Judaei conflictabant, impediverant, quo minus studia olim maximi assimata colerent, & debitum ipsis pretium ponerent. Mutato vero aliquantisper rerum statu, restitutique Patriis,

trii, a quibus hactenus abesse debuerant sedibus, credibile est, majori eos quoque studio accessisse ad studia quæ derelicta hactenus jacuerant. At vero cum cessaret donum Prophetiæ, paulatim decrevit vigor & puritas sanæ doctrinæ, & quæ quandoquæ negligentius studia inprimis moralia, antea fuerant tractata, jam etiam corrupta tradebantur. Scilicet, redibant hæc studia ad prisca origines, sed quasi per putidos delata canales: unde etiam secum aliquid impuritatis ducebant.

§. XIII.

Quis dubitaverit, receptam a Phariseis sententiam de Transmigratione animarum esse fœtum a Philosophis gentilibus exclusum; (1.) Neque minus certum est, quæ iidem & adhuc crudius Essæi de Fato asseruere, (2.) esse Stoicorum prolem a Judæis susceptam; At qui inevitabile fatum statuunt, omnem simul moralitatem tollere videntur. Enimvero qui usque adeo spem omnem obtinendi vel præmii vel poenæ post hanc vitam tollunt, egregium simul tollunt omnis disciplinæ moralis fundamentum. Fecerunt idem ex Judæis Sadducei, (3.) quos quidem ab autore Sectæ suæ hanc doctrinam accepisse negant plurimi; ast cum Epicuræorum dogmatibus convenire eandem, nemo facile negaverit. Taceo plures hic similes errores enarratos ab iis, qui de Sectis Ebræorum accurate & ex instituto egerunt.

(1) Pha-

(1) Phariseos hanc *μετρησιλογου* statuisse, docet JOSEPHUS *de Bello Judaico* l. II. c. VII. in quo convenit
 ipsis cum Pythagoræ maxime reliquisque inter gen-
 tiles. v. DIOGENES LAERTIUS. p. 214. in *Py-
 thagora*, editionis Londinensis in folio. it. STANLEJUS
 in *Historia philosophica*, & SALDENUS in *otitis
 Theologicis Dissert. de Phariseis*. (2.) vid. qui hanc
 rem deducit Thomas GODWIN in *Mose & Aaron*
 l. I. c. 12. & ad EUSEBII H. E. L. II. c. 22. VALESII-
 UM in *notis*, qui observat inter alia, in enumeratione
 sectarum Judaicarum ibi omisos fuisse Essæos, quod
issidem Patres Ecclesia supra modum taverint. p. 80. a.
 (3.) docet id JOSEPHUS l. c. & ipsa Scriptura S. Matth.
 XXII. 23. & Act. XXIII. 8. sq. LIGHTFOOTUS ad l. c.
 Matthæi varias observat phrasas inter Hebræos usita-
 tas, quibus obviam irent portentose huic opinioni.
 His annumerat distinctionem inter *עולם הזה* &
עולם הבא & *עלמא דהין* & *עלמא דהאין* adducitque
 locum ex *Berachoth* f. 54. 1. *ad finem omnium oratio-
 num in templo dixerunt עולם ער cum vero irrumperent
 heretici, (Sadduceos puta) dicerentque non esse seculum
 nisi unum, statutum est ut diceretur עולם ועד העולם*
 p. 351. conf. contra Vossium de *Idol. gent.* p. 351.
 l. I. d. 10. SALDENUS in *Exerc.* II. p. 559.
 PLUTARCHUS, in *quod non suavi-
 ter vivi possit secundum Epicurum* & STANLEJII
Hist. phil. orient. Part. XII. p. 1051. de Ethica Epicuri
cap. 1. sq.

§. XIV.

Nemo vero ex his, quantum constat, istis
 temporibus aliquid ipse literis mandavit. Nectamen
 defuerunt, qui optima huc spectantia monumenta
 ipsi

ipsi composuerunt, quos inter autor *libri Sapientia*
(1.) & *Siracides*. (2.) In quibus pleraque ad for-
mandos mores sunt directa.

(1.) Dicitur etiam hic liber cum sequente *πανάετος*.
Quem librum nuperrime Salomoni ipsi tribui me-
minimus. Sed repugnat silentium hac de re antiqui-
orum, repugnat stultis, utque cetera taceam vocabula
recentiorem aetatem spirantia, *σεφαιοφορεῖν βρα-
βείον*, id quod prolixè probat D. J. A. FABRICIUS
Bibl. gr. L. III. c. XXIX. p. 735. sq. ubi & de autore
hujus libri plura habet. (2.) An ab hoc Autore di-
stincta sint sententia *בן סירה* disputatur. Discrepant hic
autor *Schebeth Jebuda* & DAVID GANZ in *Zemach*
David, quos deinceps Christiani plures sequuntur, enar-
rati à D. FABRITIO, l. c. p. 734. ceteroquin etiam hic
liber enumeratur à Rabbi JOSEPHO Talmudista
ספרים רייצנים scriptis exterorum. Nam quando in
tr. Sanhedrin c. XI. vetant legere libros externorum
additur *מינים בספרו תנא* aliquos id explicare de li-
bris Atheis. Sed deducitur porro *אף אמר אה* Rabbi Joseph dixit: etiam
veritum est legere *בן סירה*, cui vero Abhaeus oppo-
nit *מאי מעמא*, quamnam hujus rei ratio? sibi que ipsi
format objectiones iterum solvendas. Inter reliquas
est: *או לימא משום דכתיב בת לאביה מטמנות*
שוה מפחרה לא יישן בלילה בקטנותה שמא תחפתה
בנערותא שמא תזנה כגרה שמא לא תנשא נישאת
שמא לא יהי לה בנים הוקינר שמא תעשה כשפים
הא רבנן נמי אמרוה אי אנשר לעולם בלא זפרים
ובלא נקבות אשרי מי שבניו שכרים אוי לו למי שבניו
נקבות וגו. Num haec ratio reddenda, quod di-
cat: *Filia Patri thesaurus iniquissimus est. Pre-*
ejus cura noctu somnum non capiet. Quum
parva est, ne verbis illectetur; in adolescentia, ne scor-

ætur; quando matura etarè est, ne nuptiis fraudetur: nupta ne careat prole: quando senuit, ne prestigiis addicta sit: Profecto & à Magistris dictum est: Mundus sine maribus & fæminis durare nequit. Felix cujus liberi sunt mares, vix autem illi, cui liberi sequioris sexus obtigerunt. v. J. A. FABRICIUS l. c. J. H. HOTTINGERUS *Thes. philol.* l. II. c. II. sect I. p. 517. sq. Dn. D. BUDDEUS *Introd. ad Historiam Philosophiæ & Ebraeorum* p. 22. p. 79.

§. XV.

Reliqui circa hæc & infecuta tempora inclyti, non tam scriptis quam doctrina innotescebant, & si quæ scriptis tradebantur, non tamen ad moralem doctrinam multum conferebant; Sed maximam partem inutilibus traditionibus, (1.) superstitiosis artibus & quæ reliqua absolvebantur. Vix ac ne vix vestigia apparebant antiquæ ex Revelatione haustæ sapientiæ. Non hujus loci est, enarrare Doctores tum temporis maxime claros. Fecerunt id jam pridem alii. (2.)

- (1.) Circa hæc tempora *Kabbala* imprimis æstimabatur. Putant enim, tum compositos esse libros cabbalisticos præcipuos, liber BAHIR & SOHAR item liber JEZIRAH, ante Talmudis tempora confecti certe videntur v. D. Buddei *introd. ad Hist. Philos. Ebraeorum* quamvis non desint qui recentiores eosdem faciunt, v. BUXTOREFFIUS *de abbreviaturis*. p. 202. sq. quod non inquiri. Res maxime confusa est *Kabbala* Judaica. *Practica* de qua B. PFEIFFERUS in *critica* S. p. 202. tota est impia superstitiosa & magica. *Theoretica* artificialis de qua *ibidem* maxime

La. c. maxime absona & inutilis omnibus audit. *conf. autores ab eod. citati.* Sed *Inartificialis* ea est, de qua quaeritur, an aliquid bonæ frugis in eadem lateat; aut certe an antiqua boni quid comprehenderit, an non? præcipua doctrina est de *decem Sephiroth.* Plerique doctrinam de Deo ejusq; attributis inibi contineri ajunt, ut
 CAMP. VITRINGA *sacrar. observat.* l. i. c. 4. mysterium incarnationis Messiae adumbrari putat, idq; probatum ex figura & dispositione vocum, quæ corpus humanum representant; tum ex vocum singularum ad Christum applicatione, ductu potissimum Apocalypicos Johanneæ. ZIEROLD in *Introd. ad H. E.* compendium totius Theologiæ Christianæ ex suo potius quam Kabbalistarum ingenio in eadem invenit. Alia explicatio videre est in obs. Hall. T. I. obs. 1. & in Dn. D. BUDGEI *Introd. ad Hist. philos. Ebr.* §. XL. p. 277. J. G. WACHTERUS *Spinozismum in Judaismo* præsertim apud Kabbalistas quærebat. Nec quanquam monitus suam mutavit sententiam, sed in *Elucidario Cabbalifico* a. 1706. edito p. 39. ostendit: SPINOZAM in Ethica sua doctrinam Judæorum, quamquam non absque errore & dissensu omni tradere. Enimvero, quicquid hujus sit, non tamen probari potest distinctio inter antiquam & novam Kabbalam, quarum illa bona & æstimanda, hæc vero mala & reprobanda sit. Nullum enim ostendi potest hujus discriminis fundamentum, veteres cabbalistici libri non minus absurda & obscura habent, quam recentiores; & quicquid de Kabbala boni prostat, in eadem infertur magis quam ex eadem deducitur. (2.) vid. Dn. D. BUDDEUS L. c. & quem ibi citat BARTOLOCCIIUM in *Biblicæ thecæ rabbinicæ magna.* *conf.* quoque *הליכות עולם* ex *editione* CONSTANTINI L'EMPEREUR
 C 2 l. i.

I. 1. c. 2. *per totum* & MAIMONIDIS præatio ad
 חוקה יד f. m. 2.

§. XVI.

Interim ne quid periret de doctrina reliqua & magis communi, quæ hactenus orali traditione inter Iudæos vigebat (1.) seculo secundo post Christum natum, (quem optima moralis scientiæ principia tradentem audire plerique recusabant.) Imperante Antonino, R. JEHUDAH *sanctus* eandem collegit, inque unum congeffit fascem, unde enatus ספר משניות *s. liber traditionum*, quem deinceps adjectis disceptationibus circa plerosque libros perpetuo quasi Commentario auxerunt, qui aliquot seculis post absolutus est, ut BUXTORF. (2.) aliique plurimi observarunt. Pleraque in his, aut de ritibus ceremonisque ad superstitionem usque agunt; aut allegoricas narrationes, fabulas & mille ejusmodi ineptias comprehendunt. (3.) Videas tamen etiam quædam in iisdem bona, & inter hæc aliqua ad mores formandos dicta, quæ rarius hinc & inde occurrunt, (4.) quamvis non leviter in his sapius errent.

(1.) De Successiva propagatione harum traditionum v. MAIMONIDIS præatio ad חוקה יד. POCOCCI quoque, *PORTA MOSIS it. tr. סנהדות c. 1.* (2.) de abbreviaturis. p. m. 243. sq. (3.) conf. *Judicium* Dn. BASNAGE dans son histoire des Juifs l. III. c. VII. Inter alia de casibus conscientiæ ab ipsis formatis inquit;

inquit: Ils entrent à cet égard dans des détails infinis & même ridicules. (4.) vid. Dn. D. BUDDEUS I. c. ubi compendium Ethices HILLELIANÆ ex tr. אברת exhibit. Dn. Joh. BARBEYRAC in Præfatione operis Puffendorffiani inquit: ils (les Juifs,) sont plus jaloux de leurs droits & plus attachés à discuter quelque point de discipline, ou, quelques questions abstraites, que soigneux d'étudier la morale.

§ XVII.
At ne quid deesset, quod ullo modo valeret ad destructionem bonarum disciplinarum, frequentes inter Talmudicos Doctores deprehendebantur, סכוראים seu *Dubitantes* dicti. De his (I.) dicunt: Doctrinam ipsorum tantum opinionibus & Disputationibus in utramque partem constitisse. Videntur quasi similes Probabilistis, quibus eum adeo etiam erudite & prolixè comparantur à SAMVELE RACHELIO. (2.)

(1.) Vid. BUXTORFFII Lex. Talm. sub hac voce. (2.)

In Examine probabilitatis, quam Jesuitæ novique casuiste, Theologiæ suæ moralis fundamentum constituerunt, annexo LUDOVICI MONTALTII literis Provincialis. nam cum dixisset, pag. 6. in quo consistat hæc probabilitas Jesuitica, addit: Academicos quidem longe superant impietate, & in easdem se difficultates induunt, quibus dementati herent, Ebreorum magistri. Hi quippe omni ratione proculcata non dubitant profiteri: contradictorias Rabbiorum sententias utrinque veras esse. In quo probando longus est in subsequentiis. Annumerantur iisdem ceu signiferi R. AHAGEBIHA

& AHADBOVI, in clavi Talmudicâ p. m. 21. Tr. 1.
c. 2. v. etiam Dn. BÂSNAGE dans: P. histoire des

Juifs. A. c. 2. v. etiam Dn. BÂSNAGE dans: P. histoire des
Juifs. A. c. 2. v. etiam Dn. BÂSNAGE dans: P. histoire des

§. XVIII.

Neque expectanda sunt posthâc, feliciora tempora : potius magis magisque in pejus ivit omnis moralis disciplina. Namque ut inceperant quisquillis inutilibus delectari, ita sicubi animum ad studia appellerent easdem augebant. Nam quæ male tradita erant in Talmude, pejus amplectebantur & pessime defendebant. (1.)

(1.) Namque usque adeo ipsi divino verbo a quibusdam præferabatur, conf. quæ ex scriptis posteriorum temporum docet BUXTOREFFUS de abbrev. p. m. 235 & in synagoga Judaica p. 63. sq. ita RASCHI ad Ecclef. v. cap. ait: **מלך במקרא ובמשנה עורנו צריך להיות נעקר לבעל גמרא.** Quasi Rex & admodum profectus in studio Biblico & Mischnico, servus sit habendus studii gemarici.

§. XIX.

Ut vero ordine procedamus, notandum; maxime barbara & infesta studiis omnibus secula studii quoque inter Judæos receptis funestam mortem attulisse. Insecuta enim tempora pauca saltē nomina reliquerunt eorum, qui literati in hac gente fuerunt. Quorum Catalogum & Historiam nectit juxta seriem seculorum HOTTINGERUS in *Hist. Eccl. Donec Sec.* XII,

XII. & insequentibus iterum ad studia redirent. Et hic quidem in excolendo studio morum ita sunt versati, ut id delibarent potius quam exhaurirent; quin satis infelices etiam morum Doctores sese ostenderent. Id vero egerunt, partim ubi vel clarius vel brevius in Talmude tradita exhiberent; vel Scriptores sacros Commentariis illustrarent; vel ex instituto moralia tractarent. In quibus quidem enarrandis ut breves ducamus lineas, instituti ratio jubet.

§. XX.

Circa Talmudem plurimorum studia occupata fuerunt. Sed præter eos, qui Commentariis hoc opus illustrarunt, (1.) cum textu ipso maximam partem editis, fuerunt quoque qui stilo elegantiori res inibi contentas exponerent: (2.) aliis in id alloborantibus, ut iis, quæ fabulis poterant annumerari, explicatione aliqua subvenirent, & abstrusos quos jactant sensus, pro viribus aperirent. (3.) In quibus quidem plerisque non minus quædam moralia pertractata deprehendes quam in Talmude ipso, sed ut nec evitantes ea, quæ in eodem notabamus.

- (1.) Ex quibus quidem aliqui circa Mischnam tantum, alii quoque circa Gemaram occupati fuerunt. Extant autem plerique cum ipso textu Talmudico excussæ & in BUXTORFFII Biblioth. R. p. m. 104. & a Dn. D. BUDDEO l. c. p. 124. & aliis indicati. (2.) Huc in primis referendum elegantissimum opus MAIMONIDIS מִיָּוֶזֶקֶת יֵדֵי דִּיקָה dictum. In quo, nitido & fluido Ebraico stilo explicantur doctrina Talmudicæ, multique proin-

proinde in translatione variorum ex hoc opere fractatum desudarunt. Non minorem huic rei operam impendit *Autor* ארבע הורים de quo vid. Buxtorf. Bibl. R. II. in voce שורח ארון & אלפסי (3.) Spectat huc liber, cui titulus כפרוך ופרח in quo allegoriae Talmudicæ genuinò sensu explicantur ex instituto. Frequenter quoque idem fit in ספר חדשי הגרות על כל שיתש הלמד si novis explanationibus Historiarum, hoc opere Talmudico comprehensarum, Francof. ad Mœnum Ann. 1683. fol.

§. XXI.

Inter commentatores Scripturæ sacræ ex Judæis non adeo multi sunt, qui frequenter moralia tractent. In Commentariis illorum allegoricis & mysticis unum illud egregium prædicant aliqui, quod testimonia exhibeant veritatis religionis nostræ. Sed multa hic de Commentatoribus eorundem distinctionibus & diverso instituto prolixè tradere velle, & a scopo nostro alienum & res magni laboris foret. (1.) notamus solum tres præcipuos ad nostrum institutum facientes. Hos inter primum locum obtinet R. ABENESRA, in cujus quidem ætate inquirenda ex R. DAVID GANZ & autore JUCHASIN aliisque anxius est BARTOLOCCIUS (2.) qui pariter de scriptis ejusdem plura habet. Sed ad nostrum imprimis scopum facit ejusdem Commentarius in Pentateuchum. In quo ut in reliquis studiorum partibus ita & in moralium, non prorsus hospitem se esse testatur. Quamvis nec in eodem desint plurimæ, quæ magnam spirant impietatem. (3.) Post istum ponendus est R. LE.

LEVI BEN GERSON Commentario in legem notissimus, qui ut in Philosophia omni, ita quoque in morali fatis se versatum ostendit, (4.) Præcipue vero huc referendus ABARBANEL, circa finem seculi decimi quinti scriptis & ore celebris (5.) qui varia quoque moralia tradit in commentariis, quos super plurimos Sacri codicis libros dedit, cujus non modo specimen exhibuit Dn. D. BUDDEUS; sed & alii, multa ex ejusdem scriptis in Latinam Linguam transferendo. (6.)

(1.) V. RICHARDI SIMONIS *H. C. V. T.* & HEIDEGGERI *enchiridion biblicum, passim.* (2.) v. ejusdem *Bibliotheca Rabbinnica magna.* T. I. p. 36. b. prolixè. De SPINOZA constat, quod, ceu ipse fatetur, multa de impiis suis hypothèsibus desumpta sint ex Aben Esra, qui certe occasionem ipsi dederit; Ita tamen, ut venenum, quod Judæus ille alebat, recte solum propinaret, scribendo: *יש לי סוד* it. *הנה הנערם* ad Gen. VI. 16. Gen. II. 23. &c. citatque BARTOLOCCIIUS l. c. anonymum quendam, qui in codice MSC, Bibliothecæ Vaticanæ loca hæc illustraverit. (4.) v. BUXTORFII *Bibl. Rabb.* p. 92. & 135. (5.) de variis ejusdem fatis, scriptisque vid. NICOL. ANTONII *Biblioth. Hispan.* t. 2, p. 686. it. *BAYLE in voca. Abarbanel* T. I. p. 39. *Dictionaire historique & critique* it. *Acta eruditorum* a. 1686. mensi *novemb.* p. 527. sq. (6) quos inter L' EMPEREUR; SEBALDUS SNELL & alii.

§. XXII.

Inter eos denique, qui ex instituto moralia pertractarunt, vel maxime notabilis est R. BECHAI,

D

di

diversus omnino ab eo, qui scribendis Commentariis inclaruit. Composuit ille librum sub titulo חובת הרבבות obligatio sive officium cordium. Juxta autorem *Schalschelet Hakkabbala* vixit ante Aben-Esram, librum vero Arabica lingua composuit, ex qua in Ebræam translatus est a R. JUDA Aben Tibbon, summam totius hujus libri variasque editiones exhibet BARTOLOCCIUS. (1.) Qui idem notat synragmata morum R. JUDÆ *Hachafid* & aliorum ex hoc desumpta esse, librumque cui titulus מרגליות טובות *Margarita pretiosa*, ejusdem esse Compendium, qui pluribus videri potest. De moribus quoque quædam habent in אורחת חיים & אורים טרות ut suis locis observat BUXTOREIUS (2.)

(1.) vid. Biblioth. Rabb. M. T. I. p. 644. sq. ubi etiam observat, translatum esse hoc opus in linguam Hispanicam, multaque de eodem habet, & imprimis contra PLANTAVITUM disputat. Idem docetur in שפת ישינים prolixè, p. m. 23. lit. ח. n. 7. (2.) vid. siphte jefchemim l. c. p. 9. & 13.

§. XXIII.

Difficilis jam superesset labor exhibendi ulterius, quam supra fecimus specimen aliquod Philosophiæ moralis Ebræorum: nisi onere isto nos liberaret & impossibilitas ex tam dissonis, quales in horum scriptis sunt sententiis, consonam & harmonicam disciplinam neclere, & ex dissolutis parumque coherentibus scopis systema aliquod conficere aptum beneque coharens. Satisfecerimus, ut puto, institu-

to

to nostro si extantiores novos erroresque quorundam
brevibus indicaverimus.

§. XXIV.

De animarum immortalitate! aperte ita sentit
KIMCHIUS, ut impiorum mentes annihilatum iri
asserat. (1.) Quam quoque sententiam MAIMONI-
DI tribuit B. PFEIFFERUS. (2.) Virtutem aliqui
cum Aristotelicis in mediocritate constituunt. (3.) De
origine mali absurdissimam sententiam ex Pirke ELE-
ASARI exhibet J. WINDETUS. (4.) quasi scilicet in
creatione mundi lacunam Deus reliquerit in Septen-
trione, ex qua deinceps omne malum evolaverit
& mundum inundaverit. Quamvis vero id WIN-
DETUS de mali possibilitate explicet, quam innue-
re hac assertione videatur; attamen sine ejusmodi
ineptiis idem dici potuisset.

(1.) Ita in Commentario super Psalm. ii. docet האכר
נפשם עם גוהם ביום המיתם *peribit anima cum corpo-
re in die mortis illorum* (2.) *vid. Dub. ejusdem vexata
cent. l. l. XLIV.* ita enim ille poenam neglectæ cir-
cumcisionis, quæ voce כרת indicatur, explicat. (3.) Sic
expresse BARTENORA ad c. II. §. i. tr. אבות *advocem
ויברר וזה יהיה כשולך ככל המדות בררך האמצעי
ולא יטה לאחד משתי הקצוות וגו.* Quæ (de recta
via sermo erat,) hæc est, ut incedat (homo) in omni
virtute via media, neque inclinet ad unum ex duobus ex-
tremis. (4.) *vid. ejus liber De vita sanctorum statu ex Ebrao-
rum & Græcorum comparatis sententiis concinnatus,* verba
quæ citat sequentia sunt: Sect. V. p. m. 77. רוח פנת
צפון כרא ולא גמרה לפי שאמר כלמי שיאמר
שהיא

שָׂרָא אֱלֹהִים יִבְרָא וְיִגְמֹר אֵת הַפְּתָח הַזֶּה (דָּוִד) Cardinem plagæ septentrionalis creavit (Deus,) nec tamen consummavit eum. Dixit enim, quicumque se Deum esse dixerit, eat & consummet istam plagam, quam imperfectam reliquit, & scient omnes eum esse Deum. וְשֵׁם הוּא מְרוֹר

לְמוֹקִים וְלוֹעֵוֹת וְרוֹחוֹת יִלְשָׁרִים (וְלִשְׁרִים) (1.) לְבָרְקִים וְלִרְעָמִים וּמִשָּׁם רֵעָה יוֹצֵאָה לְעוֹלָם שָׁנָה (יִרְמ) & illic est sedes (ut vertit WINDETUS) nocivorum & terribilium, spirituum immundorum, fulgurum & tonitruum, & illinc malum in mundum pervenit uti dicitur Jer. L. 14. a septentrione prociat malum v. Pirke Eleazaris edit. Lubl. 4. p. m. 4. Col. 2.

§. XXV.

Ita in doctrina de conscientia dubia non simpliciter sunt probandi, quando ajunt מִן הַסַּפֵּק מֵן הַחֶלֶק הַתַּחֲלֵק quod & notat GROTIUS. (1.) Similem errorem de invito rejicit PUFFENDORFIUS. (2.) In officiis errant, ut ἀπολογίζων in certo casu cum pessimis gentilibus quibusdam licitam prædicent. (3.) In officiis denique aliis exhibendis quantopere hallucinentur, vel id documento esse potest, quod facultates gentilium, quo nomine Christianos quoque comprehendunt pro desertis habeant, erepraque peregrinis restitui debere negent. (4.)

(1.) De Jure B. & P. l. 2. c. 23. p. 1006. namque addit: *Locus hoc habere non potest, ubi alicui omnino alterutrum est faciendum, & de utroque an æquum sit dubitatur.*
(2.) De

(2.) De jure naturæ & gentium l. i. c. 13. §. ult. (3.) docet hoc ex JOSEPHO & PHILONE, in libro II. c. XIX. §. v. de J. B. & P. (4.) perstringit hunc errorem CONST. L' EMPEREUR notis ad *Bava Kamma* c. IX. §. II. & B U X T O R F I U S in lexico majori sub voce נכסי הגוים כמדבר, adducit dictum Talmudicum, כל חמיוק בהן זכה בהן *omnes facultates gentilium sunt instar deserti, quisquis eas occupat, illi cedunt.*

§. XXVI.

Hactenus historice enarravimus, quis studii moralis Vigor inter Ebræos fuerit, ejusdemque navos quosdam deteximus; nam vidimus, studium hoc in flore maximo antea constitutum, sensim decrevisse, ita ut primum neglectum, deinceps adeo etiam depravatum fuerit. Superest ut pro modo nobis constituto, ut hactenus, breviter inquiramus in causas horum defectuum, easdemque ordine recensamus.

§. XXVII.

Omissis pluribus aliis (1.) sequentes notamus: Non minima hujus rei causa est summa mentis obtenebratio; quod Servatorem mundi, qui inter ipsos verlabatur, & receptos tum errores sapius ipsis ob oculos ponebat, consummatissimumque morum Doctorem se præstabat, venerari, suscipere, ejusdemque dictis obsequi recusabant (2.)

(1) Ita BASNAGE dans l'histoire des Juifs l. II. p. m. 259

ait: une des principales causes des malheurs de la Ju-
dée fut la division, qui la déchira. Le Schisme de Sa-
marie entraînoit une partie de la nation. La haine
qui se devoit rallentir par la dureté des siècles, & par
la misère, subsista. La guerre par laquelle Dieu ven-
gea la mort de son fils ne renvint point les esprits - -
Outre le schisme la nation étoit divisée en sectes dif-
férentes &c. (2.) vid. HOSMANN in dem schwer zu
bekehrenden Jüden-Herke.

XXVIII.

Accedit nimium sui præ reliquis gentibus asti-
mum. Nam cum quondam singulare Dei pecu-
lium electusque Deo populus audiret, adhuc dum sibi
præ reliquis nationibus omnibus sapere videntur (1)
& de aliis non nisi abjecte sentiunt. (2.) Quis
igitur mirabitur: eos non penetrasse ad culturam
disciplinæ moralis, cui inter Christianos maximum
omnino plerumque pretium est positum, aut quæ cer-
te nullibi elegantius aut melius addisci potest.

(1.) Hinc est, quod in Kidduschim f. 49. citante BU X-
TORFIO in lexico, voce קב dicant: עשרה קבין
הכמה ירוו לעולם ט' נשלה ארץ ישראל ואחר כל
העולם כולו i. e. Detem cabi sapientiæ venerunt in
mundum, novem accepit terra Israelitica & unum, mun-
dus reliquus. (2.) Namque diris execrari Christianos
dicuntur quotidie. cujusmodi formulas inter eos usi-
tatas exhibet BUXTORFIUS in Synagoga Judaica. Et
quod mireris, videntur alicubi in brutorum classem re-
ferre Christianos. MAIMONIDES ad Bava Kamma c.
IV. 3. כשארע דין ישראל עם נון דין כינהם כך הוא
ם

אם יש לנו בדיניהם זכות נרין להם בדיניהם ונומר
 להם כך דיניהם ואם טוב לנו בדיננו נרין להם כפי
 דיננו ונומר לו כך דיננו ואל תתמה על דבר זה ואל
 יקשה בעיניך כמו שלא יקשה בעיניך שמישת
 הבהמות ואף על פי שלא חטאו לפי שמי שאין בו
 שלמות המדות האנושיות אינו בכלל האדם על
 האמת אבל תכלית מציאותו לצורך האדם.

Quum
 Israelitæ controversa est cum gentili, conditio litis inter
 ipsos talis est, si nobis est in illorum juribus com-
 modum aliquod, ipsos secundum jura sua judicabimus,
 iisque dicemus: sic postulare ipsorum jura. Quod
 si nobis in jure nostro appareat aliqua utilitas, judica-
 bimus ipsos secundum jus nostrum, iisque dicemus, sic
 postulare jus nostrum. Neque mireris hac de re,
 nec durum videatur in oculis tuis; sicut dura sive cru-
 delis tibi non videtur mactatio bestiarum, quamvis non
 peccaverint: Quia cui non inest perfectio virtutum
 humanarum, inter homines non comprehenditur re-
 vera: sed finis essentia ipsus est, ut hominis neces-
 sitati inserviat, vid. quoque M. SIGISMUND HOS-
 MANN l. c. p. 35. & append. p. 1. sq.

§. XXIX.

Non parum quoque detrimenti cepit hoc stu-
 dium exinde, quod sæpissime literalem sensum ad-
 scriberent iis, quæ non nisi allegorice intelligenda sunt.
 (1.) Inanemque gloriolam captarent in quærendis ibi
 allegoriis, ubi nullæ deprehenduntur. (2.) aut in-
 ferendis, ubi non nisi cum detrimento admittuntur.

(1.) Observat hoc ipsum LEUSDENIUS in Philol. Ebræo
 mixto, Dissert. XIII p. 95 exemplisque comprobat. ita
 etiam ORIGENES περί ἀρχῶν c. 11. Judæos taxat,
 quod

quod maximum sibi impedimentum conversionis ad Christum posuerint, quod quæ allegoriæ ad Christum applicandæ erant, literaliter intellexerint, aliterque quam fas erat explicarint. (2.) Patet hæc res ad oculos, si quis vel unicam e Talmudæ paginam evolverit. Equidem SPENCERUS l.c. supra, l. r. c. 2. eos Ægyptios imitatos fuisse asserit, qui Hieroglyphicis signis omnia involvebant, quod vero non inquiri. Extendebant autem quod certum est nimis hunc allegorizandi morem, neque Theologica tantum, sed & historica & moralia allegoriis involvebant. conf: sub præsidio H. J. de BASHUISEN, habita dissertatio de Allegoriis Rabbinico-Talmudicis. Audiamus hic CLERICUM qui in Bibliorb. Selecta. T. XXI. p. 201. ita loquitur. *J'ai toujours cru, que la plupart des hommes sont si grossiers & si pesans, qu'ils ont bien de la peine à entendre la vérité, lors qu'on la leur propose le plus clairement & le plus simplement du monde, & que par conséquent, il faut mieux s'abstenir de fables & d'allegories pour les en instruire, puisqu'elles ne servent qu'à l'obscurcir. Souvent même on trouve sous une allegorie avec peine, ce que tout le monde sait.* &c. vid. etiam Historia ARISTEA de LXXII Interpretibus edit. Oxon. 1692. p. 48. sq.

§. XXX.

Equidem qui omnem Apologorum, Ænigmatum & quæ his similia sunt usum eliminare vellent, admodum imprudenter ageret. Sapientissimus noster Magister JESUS sæpe hujusmodi indumentis elegantissima dogmata vestiebat, & ut veritates cœlestes eo efficacius audientium animis inprimeret, *μικρὰ τῶν μετὰ τὸν σὺμβόλα* faciebat. Neque sua prorsus laude de-

defraudandi sunt, qui ex antiquis hunc tradendi moralia modum amabant, (1.) sed in tantum, in quantum modum amabant; nam quandoquidem excedebant, & allegorias sectabantur *μακρὰς καὶ πολλὰς ἕτε μῆτρον ἔχούσας ἕτε κλισίον*, merito improbantur.

(1) v. *Georgius PASCHIUS de variis modis tradendi moralia* c. II. p. 82. sqq. it. BACO de VERULAMIO in *de sapientia veterum* Libro, qui inter opera ejus Lipsiæ edita proffat, p. 1248 sq.

§. XXXI.

Annumero etiam causis corruptarum inter Ebræos disciplinarum inprimis moralium, commixtionem Philosophiæ gentilis, quæ post captivitatem Babylonicam inter ipsos caput extulit, & ita quidem, ut receptos inter gentes errores veheret secum. Quæ res ex superioribus constat.

§. XXXII.

Nec immerito additur ab aliis ignorantia justorum subsidiorum, inprimis ratio solide inveniendi verum. (1.) Quod quidem non de defectu naturalis sed acquisitæ perfectionis capiendum est, quæ certis regulis monitisque obtinetur. Quippe per isthæc aptitudo in habitum deducitur, & quæ scientia rerum alias difficulter obtinetur & non ita accurate, per hæc accuratius & longe facilius sese animis nostris insinuat. Hæc vero media ipsis defuisse certum est.

(2.) Nam ut olim viri Theopnevsti iisdem non indi-

gebant, ita insecutis temporibus cum maximo detrimento defuisseprehenduntur. (3.)

(1) vid. J. BARBEYRAC. l. c. sapius. (2) Quicquid hujus rei tenebant, aliquibus regulis hermenevticis, iisque & fatis obscuris & fatis ineptis absoluebatur. omnium celebratissima sunt regulae interpretationis R. ISMAELIS tredecim. Plurimi eas recensuerunt atque explicarunt. B. SCHERZERUS in trifolio orient. p. 92. HOTTINGERUS in *thes. philol.* p. 560. sq. Videri quoque possunt in *Halichoth olam* l. IV. c. I. p. 112. & in *fascicula quarto opusculorum, qua ad historiam ac philologiam sacram spectant* p. 417. sq. Notae etiam sunt regulae R. ELIESERIS, enumeratae pariter in *Halichoth olam* p. 114. sq. ubi proluxe inquiritur quare R. Ismael noluerit singula 32. monita R. Elieseris proponere. Inter alia inquit, **הא דלא חשיב ר' ישמעל כל ה"כ מרות כמו הי"ג לא מצא אדם חולק עליהם** ל"ג. Ecce, quod D. Ismael omnes XXXII modos non connumeraverit, quemadmodum tredecim istos, ideo factum, quia istos XIII nemo impugnat. conf. pluribus M. JOH. JUL. STRUVIUS in *rudimentis Logicae Ebreorum ex Judaeorum scriptis erutis. Jenae, 1697.* (3.) Insecuta quidem aetate occupati fuerunt aliqui in hoc studio excolendo, Aristotelicum philosophandi modum observantes. v. STRUVE l. c. Praecipui sunt R. SIMEON qui scripsit **הגיון** S. *Logicam, Basileae* editam, 1527 itemq; autor libri **מקוצרי לארסתולוס** *compendii logicae aristotelicae.* Alios vide l. c.

§. XXXIII.

Non poterat igitur solida quaedam scientia obtineri

neri eorum, quæ ad vitæ morumque honestatem facerent. Neque mirum est, si contra ad levia ineptaque animum applicarent, ad quæ ductu harum regularum omnino agebantur. Sic ut res uno exemplo fiat clarior, in loco Notationis ita progrediebantur, ut ex vocatâ literis, ex computatione valoris literarum &c. argumenta desumerent. Namque etiam hæc est inter Regulas Elieferis num. XXXI. מלשון נותריקון ex sensu per Notaricon eruto, & num. XXXII. מלשון נמתריא אמ לחשבון האותיות אמ לחילוף זו בזו ex sensu per Gematriam eruto, sive literas computando sive invicem permutando. Quam justæ sint exinde deductæ sequelæ, facile est colligere. (1.)

(1) Vid. hujus rei specimina apud eos, qui de Kabbala Judæorum literali egerunt. B. PFEIFFERUS in HACKSPAN *de Kabbala Judaica* & plurimi alii.

§. XXXIV.

Addi poterit taxata in superioribus consuetudo in diversas partes disceptandi; Ita tamen, ut quæ vel contradictorie ab utraque parte asserbantur, pro infallibiliter veris haberentur. Quæ sane maxima & periculosissima omnis veræ certæque scientiæ pestis est.

§. XXXV.

Quod si vero dilabantur interdum ad moralia,

ordinem ubique desideraveris, paucas rarasque paræneses, (1.) plurium vero eorumque maximam partem inutilium, & vix sæpe possibilium casuum abundantem segetem inuenies. (2.)

(1.) Hujusmodi quædam habentur in prioribus capitibus tr. אבות (2.) Horum exempla desideranti occurrent imprimis in *Bava Kamma*, *mezia* & *bava metra*: (2.) Ubi de damnis aliisque ad minutias & ineptias usque dilabuntur sapissime.

Jam, cum per instituti temporis rationem non nobis liceat esse prolixioribus; Hæc de Fatis studii moralis inter Ebræos

SUFFICIENT.

.VIXX 2

CO-

.VIXX 2

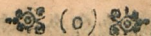

VI. Non datur lex permissiva.

COROLLARIA.

- I. Nulla rei Forma recte dicitur substantia,
- II. In communioribus Logicis multa de Figuris & modis syllogismorum & regulis huc spectantibus traduntur superflua.
- III. Ad Qualitates occultas in reddendis causis Physicis non temere est confugiendum.
- IV. Philippus Arabs Imperator non est inter Christianos locandus.

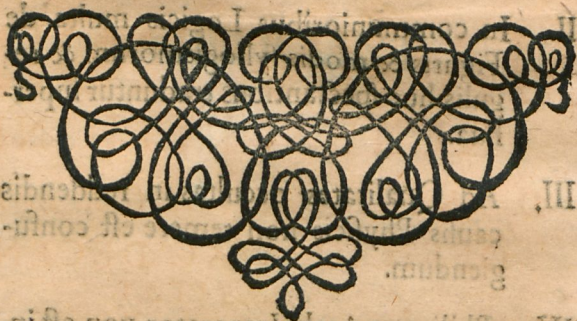
V. UL

V. Ultimi ante destructionem Imperii occidentalis Imperatoris nomen verum non fuit Augustulus.

VI. Non datur lex permissiva.

COPIA
F I N I S

V. U. V

99 A 6989

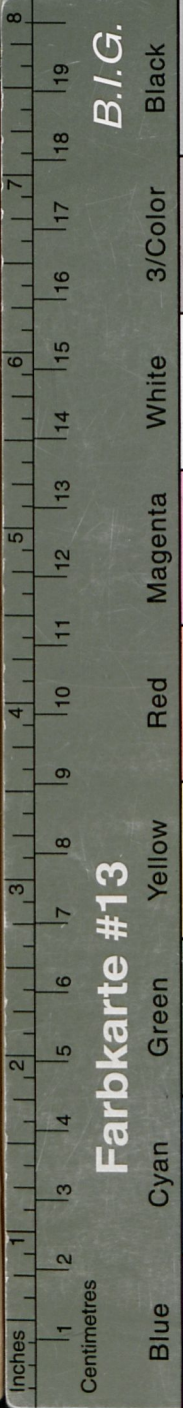
ULB Halle 3
002 824 795

5b,

Retra ✓

B.I.G.

Farbkarte #13

22

בטש
HISTORICO-MORALIS
DE
A T I S
MORALIS
R EBRÆOS
QVAM
NTE INCLYTA FACVL-
E PHILOSOPHICA
IÆ LIPSIENSIS
RINCIPVM AVDITORIO
VDITORVM DISQVISIONI
SISTET
PRAESES
CVS SCHARBAV
BECENSIS
E-MERIDIANIS SINE ET
ST-MERIDIANIS
CVM
RESPONDENTE
SCHRÖDERO
TERSA - HOLSATO
BR VARII A. M DCC XII.
LIPSIÆ,
RIS GOEZIANIS.

